

Συνεχίζοντας την ικανοποίηση αιτημάτων φίλων που μου ζήτησαν να επαναδημοσιεύω άρθρα σχετικά

Προεπαναστατικές και μετεπαναστατικές δράσεις Κεφαλλήνων: ΟΙ ΕΞΕΓΕΡΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΚΑΛΑΣ ΤΟ

(Το ξεκίνημα, οι πρωταγωνιστές, οι ιδέες, η συνέχεια)

Με ιδιαίτερη συγκίνηση βρίσκομαι σήμερα ενώπιόν σας, έχοντας την τιμή να μιλήσω και να φέρω για πρώτη φορά στο φως ονόματα ανθρώπων, που ζήσανε και αγωνιστήκανε σ' αυτά εδώ γύρω τα χώματα, για ιδανικά, που σήμερα πολλοί, ιδιαίτερα οι νεότεροι, θεωρούν δεδομένα. Κυρίαρχη θέση σ' αυτά τα ιδανικά κατέχουν η Ελευθερία, η Δημοκρατία και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, τριάδα καθαγιασμένη με πόνο και αίμα στην πορεία της ανθρώπινης ιστορίας.

Και για να γίνομαι ευρύτερα σαφέστερος, θέλω να πω, ότι οι πρόγονοί μας εκείνοι του 1800, αγωνίστηκαν με το πάθος του νεοφώτιστου, για αξίες αιώνιες που σχετίζονται με το σεβαστό ανθρώπινο πρόσωπο, γιατί τελικά μόνο οι αξίες, οι ιδέες, αυτά που λέμε ιδανικά, έχουν διαχρονικότητα και επιζούν πέραν από κάθε υλικό στοιχείο της πρόσκαιρης ανθρώπινης ζωής.

Και αν υπάρχει κάτι, δηλαδή μία φλόγα που μεταλαμπαδεύεται από πατέρα σε γιο, από τη μια γενιά στην άλλη και πυρώνει τη ζωή, δίνοντας νόημα σε νέες κατακτήσεις και αγώνες, αυτή η φλόγα εμπεριέχει τις ιδέες και τις αξίες, που πιο πάνω αναφέραμε.

Ήθελα να μιλήσω για το θέμα έξω από τα στενά πλαίσια μιάς επιστημονικής ιστορικής μελέτης, όπου το συναίσθημα δεν έχει χώρο για να αναπτυχθεί, κι αν προκύπτει από το κείμενο, πηγαίνει κατ' ευθείαν στην ψυχή του αναγνώστη. Ήθελα να μιλήσω για το σημερινό μας θέμα με λογισμό και μ' όνειρο.

Και ο μεν λογισμός θα εκφραστεί καθαρά με τα συγκεκριμένα ιστορικά στοιχεία, το δε όνειρο, με τη δική του μοναδική δύναμη, θα μας βοηθήσει να φθάσουμε σε κάποιους "άλλους" κόσμους, έξω από τη γνωστή και αντιληπτή με τις αισθήσεις μας πραγματικότητα. Στους κόσμους που θέλω να πιστεύω ότι βρίσκονται οι ψυχές όλων, όσων τα ονόματα θα ακουστούν και θα συνορτάσουν μαζί μας ολόλαμπρες, εποπτεύουσες την Πατρίδα και εμάς, τους λάτρεις των παραδόσεων και της ιστορίας μας, που αρνούμαστε να πιούμε το νερό της λησμονιάς για όσα εκείνοι έπραξαν.

Η έκφραση της συγκίνησης, επίσης, δεν είναι λόγος κενός, αλλά πηγάζει και από το γεγονός ότι κι εγώ, είδα το φως στα όρια του σημερινού Δήμου Ελειού Πρόννων, όταν στο γύρισμα των καιρών, για μια ακόμα φορά, οι συντοπίτες μας, οι συγχωριανοί μας, οι πατέρες μας, αγωνίζονταν με το όπλο στο χέρι, χτυπώντας τη βαρβαρότητα, που με το φρικτό μαύρο πρόσωπό της είχε αρχίσει να τυλίγει την Ευρώπη.

Και τότε, η βαρβαρότητα και το σκοτάδι νικήθηκαν και η Λευτεριά η χιλιάκριβη, όπως εκείνα τα χρόνια τραγουδιόταν, ανέτειλε σαν τον ήλιο πάνω από τα καμμένα κι ερημωμένα χωριά μας. Κι εκεί, ψηλά στα ξάγναντα, όπως λέει ο Σικελιανός, κυριολεξία όμως για το δικό μου χωριό, συνάντησε πρωτοπανηγυριώτες τους νεκρούς να την καλωσορίζουν.

Θα αναρωτηθεί κανένας ως πότε αυτός ο αγώνας; Γιατί κάθε φορά να μην είναι ο τελευταίος; Γιατί η Ιστορία να είναι γεμάτη ματωμένους σταθμούς; Πού κρύβεται ο επόμενος; Πότε και γιατί; Θα έλεγα ότι ο αγώνας θα συνεχίζεται όσο υπάρχουν άνθρωποι στη γη. Όσο θα υπάρχει ο κόσμος. Τίποτα δεν είναι δεδομένο. Όλα καταχτιούνται. Όλα έχουν τίμημα.

Κατά την ανάπτυξη του θέματος θα αναφερθούμε πρώτα με μία κάπως ευρεία, αλλά αναγκαία, ανάλυση για το πώς φθάσαμε στα γεγονότα του 1800. Τι άνεμος φύσαγε τότε στην Ευρώπη και πως έφτασε η πνοή του στο Ιόνιο; Είχαν ιδεολογία οι μακρυνοί μας πρόγονοι στη Σκάλα; Τι γύρευαν; Γιατί πήραν τα όπλα; Ποιοι ήταν; Πως βρεθήκανε τα ονόματά τους διακόσια ακριβώς χρόνια μετά τον ξεσηκωμό τους;

Στη συνέχεια θα σταθούμε για λίγο, μια και είναι γνωστά, στα γεγονότα του 1849 εστιάζοντας κυρίως την προσοχή μας στην ιδεολογία των αγωνιστών, τι πίστευαν, τι ζητούσαν και γιατί οδηγήθηκαν στο μαρτύριο, στο απόσπασμα και στην αγχόνη. Θα ακουστούν κι εφέτος σ' ένα προσκλητήριο τιμής τα ονόματά τους. Έτσι πρέπει να γίνεται κάθε χρόνο μέχρι να βρεθεί ένα κομμάτι μάρμαρο, πάνω στο οποίο θα μείνουν αιώνια χαραγμένα. Είναι ευχή μας και πρόταση.

Τέλος, με βάση κάποιες σκέψεις θα οδηγηθούμε σε μία παράλληλη εξέταση των δύο εξεγέρσεων από άποψη ιδεών και πρωταγωνιστών και θα βγάλουμε τα συμπεράσματά μας.

Τι έγινε λοιπόν τον Αύγουστο του 1800;

Για να κατανοήσουμε τα γεγονότα του Αυγούστου του 1800 θα πρέπει να πάμε χρονικά λιγάκι πιο πίσω. Το 1776 έφθασαν στην Ευρώπη από την άλλη άκρη του Ατλαντικού τα μηνύματα της Αμερικανικής Επανάστασης, ενώ στη Γαλλία τα πράγματα ακολουθούσαν αμετάκλητα το δρόμο τους. Οι ειδήσεις δεν ήταν καθόλου καλές για τους θρόνους και τα απολυταρχικά καθεστώτα της Ευρώπης. Οι ειδήσεις ήταν απίστευτες για τους ευγενείς. Μα ήταν δυνατό; Και όμως ήταν. Ένας νέος κατακλυσμός είχε ήδη αρχίσει που θα σκέπαζε ένα μεγάλο τμήμα της Ευρώπης της οποίας ο παλιός κόσμος, βάδιζε προς το τέλος του. Θα πέθαινε μαζί με τη Βαστίλλη στις 14 Ιουλίου του 1789.

Η Ευρώπη βράζει. Όλοι, άλλος με ελπίδα κι άλλος με φόβο αισθάνονται δίπλα τους την

καυτή πνοή της Γαλλικής Επανάστασης. Είναι η εποχή που ο Ρήγας ονειρεύεται το γενικό ξεσηκωμό για να διώξει το Σουλτάνο και να φέρει τη Δημοκρατία στα Βαλκάνια. Φτιάχνει τους χάρτες του και στα 1797 τυπώνει τό Σύνταγμά του και το Θούριο. Οι καρδιές καίγονται.

"Ως τότε παλικάρια;"

Οι στρατιές του Ναπολέοντα προελαύνουν στην Ιταλία και ανατρέπουν παντού τα απολυταρχικά καθεστώτα. Στις 12 Μαΐου του 1797 το Μεγάλο Συμβούλιο της Βενετίας, στην τελευταία του συνεδρίαση, ψήφισε αυτό το ίδιο την παύση του. Η αριστοκρατία της Βενετίας εξαφανίστηκε. Το περίφημο λιοντάρι, το σύμβολο της Γαληνοτάτης Δημοκρατίας του Αγίου Μάρκου αντί του Pax tibi Marce Evangelista meus (Ειρήνη σε σένα Μάρκε Ευαγγελιστή μου) δήλωνε τώρα τις νέες ιδέες, δηλαδή Diritti del Uomo e dell Cittadino, (Τα δικαιώματα του Ανθρώπου και του Πολίτη).

Μετά τη Βενετία είχαν σειρά οι κτήσεις της του Ιονίου, που κατά το Ναπολέοντα άξιζαν περισσότερο κι από ολόκληρη την Ιταλία. Φόβος για το νέο, ελπίδα για ένα καλύτερο μέλλον, δυσπιστία στα παράξενα λόγια που άκουγε ο λαός, αμφιβολία αν θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί αυτή η νέα κοινωνική δομή που επαγγέλλονταν οι Γάλλοι.

Στις 27 Ιουνίου 1797 οι Γαλλικές δυνάμεις, μαζί με Βενετικές έφτασαν στην Κέρκυρα, γιατί παρά την πολιτική αλλαγή στη Μητρόπολη, τα κυριαρχικά δικαιώματα της Βενετίας στις κτήσεις της εξακολουθούσαν να υπάρχουν. Σημειώνεται ότι τα νησιά και οι κτήσεις που είχε η Βενετία στο Ιόνιο, έγιναν και επίσημα κτήση της Γαλλίας, με τη Συνθήκη του Campoformio της 17 Οκτωβρίου 1797.

Τόσο στην Κέρκυρα όσο και σ' όλα τα νησιά του Ιονίου οι Γάλλοι έγιναν δεκτοί ως ελευθερωτές, αδελφοί και φίλοι. Η υποδοχή ήταν παντού ενθουσιώδης παρά το γεγονός ότι οι Γάλλοι επιθυμούσαν, για δικούς τους λόγους, η άφιξή τους να γίνει με ασφάλεια και διακριτικότητα.

Κατά τις εκδηλώσεις υπέρ των Γάλλων και του πολιτεύματος της Δημοκρατίας που πρέσβευαν έκαιγαν το Libro d' Oro, έκαιγαν την περούκα του τελευταίου Βενετσιάνου Προβλεπτή, και φύτευαν χορεύοντας και τραγουδώντας, το δέντρο, το άλμπερο της

Ελευθερίας. Παντού οι τρίχρωμες ταινίες και κονκάρδες με τα χρώματα της Γαλλίας, η Μασσαλιώτιδα και ύμνοι εναντίον της τυραννίας.

Σκηνοθετούσαν ακόμα και θεάματα στο τέλος κάθε εκδηλώσεως. Έστηναν σε ψηλό και περιοπτο βάθρο, για παράδειγμα, ένα θρόνο βασιλικό και στο τέλος της γιορτής, ύστερα από λόγους, ύμνους και παιάνες, κάποιος φορώντας τη σκούφια τη γνωστή, το σύμβολο της Δημοκρατίας, ανέβαινε στο βάθρο κρατώντας ένα τσεκούρι και έκανε το θρόνο κομμάτια. Άλλες ουρανομήκειες ιαχές και ζητωκραυγές για τη δημοκρατική λύτρωση του λαού.

Οι πολίτες κάθε τάξεως, αγρότες και αστοί, ενημερώνονταν από τους Γάλλους και τους πολιτικούς συλλόγους που είχαν δημιουργηθεί, για την κατάργηση των πολιτικών διακρίσεων, για τις νέες ιδέες, για τα δικαιώματα του ανθρώπου, για την ισότητα στα δικαιώματα και στα αξιώματα. Ο λαός απέκτησε αισιοδοξία και ύστερα από τον αρχικό δισταγμό του άρχισε να πιστεύει και να δέχεται τη νέα πραγματικότητα.

Δημιουργήθηκε δηλαδή ένα κλίμα κατά το οποίο προβάλλονταν οι δημοκρατικές ιδέες σε σύγκριση με το προηγούμενο καθεστώς. Τονίζονταν επίσης η αναγεννημένη εθνική συνείδηση των κατοίκων των νησιών οι οποίοι ήταν οι πρώτοι ελεύθεροι Έλληνες.

Οι χθεσινοί καταπιεστές των χωρικών, ευγενείς και γεωκτήμονες, είχαν πανικοβληθεί και αναζητούσαν καταφύγιο να σωθούν από τη δίκαιη σε πολλές περιπτώσεις μανία των θυμάτων τους.

Εκτός όμως από το αγροτικό στοιχείο και οι αστοί που αποτελούσαν ένα δυναμικό μέρος της κοινωνίας στο Αργοστόλι και στο Ληξούρι, έβλεπαν στα Γαλλικά δημοκρατικά πλαίσια, τη δυνατότητά τους να λάβουν μέρος στη διακυβέρνηση του τόπου και να μην αποκλείονται, επειδή λόγω καταγωγής δεν ήταν εκείνοι ευγενείς.

Επιδίωξη φυσικά των Γάλλων ήταν να πάρουν με το μέρος τους το λαό, τονίζοντάς του την ελληνικότητά του με αναφορές τους στην ελληνική αρχαιότητα και να ενισχύσουν την τάση που είχε για ανεξαρτησία, με τελικό στόχο τους την προσάρτηση των νησιών στη Γαλλική Δημοκρατία. Επεδίωκαν δε τη δημιουργία ενός πολιτικού χώρου στο Ιόνιο, που θα αποτελούσε υπόδειγμα για τους γύρω πληθυσμούς, ώστε να φέρει κι εκείνους στο πλευρό των Γάλλων.

Σε γενικές γραμμές μπορούμε να πούμε ότι οι Γάλλοι και οι υποστηρικτές τους πρόσφεραν μέσα από την ιδιοτέλειά τους, μία μεγάλη υπηρεσία στους προγόνους μας. Οι ιδέες περί Ελευθερίας, Δημοκρατίας και ανθρωπίνων δικαιωμάτων, έγιναν κτήμα του κάθε πολίτη που απόλυτα τις ενστερνίστηκε. Δεν είχαν δε και μεγάλη δυσκολία στη δημοκρατική διαπαιδαγώγηση, στον τόπο που γέννησε τη Δημοκρατία, για να δεχτούν τις νέες ιδέες. Ο χώρος που θέλησαν να εδραιώσουν αυτές τις ιδέες, ήταν αυτός ο ίδιος, ο δικός τους πανάρχαιος των ιδεών χώρος, η ελληνική γη.

Ελληνικότατες ιδέες ήταν που φύτρωσαν σαν αθάνατα και ευωδιαστά λουλούδια γύρω από την Ακρόπολη στο Χρυσό Αιώνα. Ήταν οι ίδιες ιδέες που, αφού πέταξαν πέρα κι απ' τον Ατλαντικό, γύριζαν σαν "νέες" στον τόπο που τις γέννησε. Ας θυμηθούμε το Θουκυδίδη.

"Χρώμεθα γαρ πολιτεία ου ζηλούση τους των πέλας νόμους, παράδειγμα δε μάλλον αυτοί όντες τισίν ή μιμούμενοι ετέρους. Και όνομα μεν δια το μη ες ολίγους αλλ' ες πλείονας οικείν δημοκρατία κέκληται."

(Θουκ. Β', 37)

Ποιά όμως ήταν τα τρωτά σημεία των Γάλλων;

Όπως σε κάθε μεταβολή κοινωνικής κατάστασης, έτσι και με την εγκαθίδρυση του δημοκρατικού καθεστώτος στα Επτάνησα, άρχισε ένας τρομερός διωγμός κυρίως των αρχόντων, με εμπρησμούς των εξοχικών ιδιαίτερα σπιτιών τους, λεηλασίες και πράξεις κατά της ζωής και της περιουσίας τους. Η μακροχρόνια καταπίεση των λαϊκών στρωμάτων ζήτησε την εκτόνωσή της. Αυτές οι ενέργειες που δημιουργούσαν με τη σειρά τους άλλες αντιδράσεις δεν ήταν εύκολο να τιθασευτούν.

Άρχισαν όμως και οι κατηγορίες εναντίον των Γάλλων, επειδή όλα όσα διεκήρυσσαν περί καλύτερης ζωής και ευδαιμονίας είχαν αφεθεί στο απώτερο μέλλον, ενώ στην πράξη επικρατούσε το χάος, το πλιάτσικο, η αναρχία και η ασέβεια.

Ανάμεσα στ' άλλα, η μεγάλη και συνεχής και εξαντλητική φορολογία για τη διατήρηση του Γαλλικού στρατού στα νησιά, ο χλευασμός των θρησκευτικών πεποιθήσεων του λαού και της Ορθοδοξίας, η προσπάθεια επαναφοράς ακόμα και της αρχαίας λατρείας, το γεγονός ότι εργάζονταν και την Κυριακή, αναπαυόμενοι την δεκάτη ημέρα, η εφαρμογή δικού τους ημερολογίου, ήταν επίσης στοιχεία που είχαν σαν αποτέλεσμα τη μεταστροφή σιγά σιγά του φρονήματος του λαού, ο οποίος άρχισε να βλέπει τους Γάλλους σαν νέους κυριάρχους, που με δόλωμα τη Δημοκρατία είχαν καθίσει στην πλάτη του.

Συνοψίζοντας όσα πιο πάνω αναφέρθηκαν γι' αυτήν την περίοδο, και με τη δυνατότητα που μας δίνει η χρονική απόσταση από τα γεγονότα, πιστεύουμε ότι οι πάσης φύσεως διακηρύξεις των Γάλλων περί δημοκρατίας, ελευθερίας, ισότητας και αδελφότητας, αφού πέρασαν από το φίλτρο της λαϊκής συνείδησης αποτελέσανε θεμέλια για αγώνα του λαού όχι μόνο εναντίον των ίδιων των Γάλλων, οι οποίοι δεν ετήρησαν όσα υποσχέθηκαν, αλλά και εναντίον κάθε δυνάστη, όπως έμελλε να αποδείξει το μέλλον. Ας θυμηθούμε ότι από την Κεφαλονιά οι Γάλλοι φύγανε κυνηγημένοι και μισόγυμνοι.

Δεν ήταν δυνατόν να συμβιβαστεί η ελληνική εθνική συνείδηση με διάφορες πολιτικές σκοπιμότητες που εξυπηρετούσαν συμφέροντα άσχετα ή ξένα προς τα ελληνικά. Οι ιδέες περί ελευθερίας και λαϊκής κυριαρχίας έπρεπε να ισχύουν γενικά και για όλους και όχι να νοούνται στα πλαίσια των γαλλικών συμφερόντων στα ευρωπαϊκά τους σχέδια.

Μετά την αποτυχημένη εκστρατεία του Ναπολέοντα στην Αίγυπτο, τη συμμαχία Ρωσίας και Τουρκίας εναντίον του και την ολοκληρωτική καταστροφή του Γαλλικού στόλου από το Νέλσονα στο Αμπουκίρ (Μέσα 1798), οι σύμμαχοι Ρωσία και Τουρκία στράφηκαν προς το Ιόνιο. Η Ρωσία μάλιστα σαν ορθόδοξη δύναμη προσπαθούσε με κάθε τρόπο να εκμεταλλευθεί τη δυσарέσκεια εναντίον των Γάλλων κατηγορώντας τους για άθεους, ύπουλους και τυράννους της ανθρωπότητας.

Η κατάληψη των νησιών άρχισε από τα Κύθηρα που έφτασε ο Ρωσοτουρκικός στόλος στις 7 Οκτωβρίου 1798. Τις συμμαχικές δυνάμεις διοικούσαν ο Ρώσος αντιναύαρχος Θεόδωρος Θεοδώροβιτς Ουσακώφ και ο Τούρκος καπουδάν πασάς Αβδούλ Κατήρ Μπέης.

Στις 29 Οκτωβρίου 1798 ο ρωσοτουρκικός στόλος έφθασε στο Αργοστόλι όπου ήδη είχε υψωθεί η Ρωσική σημαία. Ενθουσιώδης υπήρξε η υποδοχή των Ρώσων από πολλούς Κεφαλονίτες επίτιμους αξιωματικούς του ρωσικού στρατού, ενώ οι Γαλλικές δυνάμεις προσπαθούσαν με κάθε τρόπο να βρουν οδό διαφυγής και να γλυτώσουν. Κατά την υποδοχή

έγινε επίσημη δοξολογία στη Μητρόπολη. Τέτοια τιμή επεφύλαξε η Κεφαλονιά στους Ρώσους που έκοψαν και μετάλλια προς τιμήν τους, χρυσό για τον Ουσακώφ και αργυρά για τους πλοιάρχους.

Οι Ρώσοι κατήργησαν τις Δημοκρατικές αρχές των Γάλλων και εγκατέστησαν νέες προσωρινές Κυβερνήσεις στα νησιά. Στην Κεφαλονιά ανέλαβε ο Κωνσταντίνος Χωραφάς και μέχρι το τέλος του 1798 με τη νέα κυβέρνηση οι ευγενείς πήραν ξανά όλα τα προνόμια που τους είχαν καταργήσει οι Γάλλοι. Στις 20 Φεβρουαρίου 1799, μετά την πτώση και της Κέρκυρας, υπεγράφη πάνω στη Ρωσική ναυαρχίδα 'Αγιος Παύλος η συνθηκολόγηση, η "Καπουλατσίων των Κορυφών". Στις 6 Μαΐου 1799 η κυριαρχία των Ρωσοτούρκων είχε ολοκληρωθεί στο Ιόνιο. Τα Ιόνια νησιά θα αποτελούσαν ενιαίο κράτος με κεντρική κυβέρνηση (Γερουσία) που θα έδρευε στην Κέρκυρα.

Ο χρόνος κύλησε μέσα σε οξυτήτα και εντάσεις μέχρις ότου στις 21 Μαρτίου 1800 με τη συνθήκη της Κωνσταντινούπολης τα Ιόνια νησιά απετέλεσαν ενιαίο κράτος, υπό την επικυριαρχία της Τουρκίας, κατά το πρότυπο της πολιτείας της Ραγούζας (Ντουμπρόβνικ), πληρώνοντας στους Τούρκους 75.000 πιάστρα κάθε τρία χρόνια. Σημαία κυανόχρωμη και ξανά το λιοντάρι του Αγίου Μάρκου, που τώρα κρατούσε τη χρονολογία 1800 και εφτά βέλη σε δέσμη. Η Επτάνησος Πολιτεία είχε γεννηθεί. Ήταν το πρώτο ελεύθερο ελληνικό κράτος μετά την άλωση.

Το "Βυζαντινό", όπως έμεινε στην ιστορία, Σύνταγμα, που ορίστηκε για να διέπει το νέο κράτος, ουσιαστικά επανέφερε τη μορφή του αριστοκρατικού πολιτεύματος. Τα Συμβούλια των ευγενών απέκτησαν πάλι εξουσία.

Τα πράγματα δεν ήταν όμως όπως παλιά. Ήδη είχε μεσολαβήσει η δημοκρατική διακυβέρνηση των Γάλλων. Η λαϊκή ψυχή είχε συγκρατήσει τα απαραίτητα για τον περαιτέρω αγώνα της πνευματικά εφόδια. Τα ανελεύθερα και αντιλαϊκά μέτρα δεν ήταν δυνατόν να γίνουν αποδεκτά. Οι λαϊκές τάξεις ξεσηκώθηκαν. Και ήταν δίκαιη η οργή τους γιατί άλλοι αποφάσισαν να αναστήσουν την κοινωνία, που για κείνους είχε, όπως είπαμε, οριστικά πεθάνει.

Είχαν τραγουδήσει και χορέψει τα δημοκρατικά τραγούδια και το Θούριο του Ρήγα, είχαν φυτέψει το δέντρο της Λευτεριάς, είχαν κάψει το Libro d' Oro, είχαν κάψει και τις περούκες. Και ξαφνικά, σαν τον χειρότερο εφιάλτη βλέπανε αυτό τον κόσμο να ζωντανεύει με τις ευλογίες κυρίως των Ρώσων, που ήταν οι μεγάλοι "προστάτες" του νεοσύστατου κράτους

και το ήθελαν, όπως έχει λεχθεί "εξάρτημα της αυτοκρατορίας των" ή κατ' άλλη νεότερη έκφραση ήταν "ο πρώτος Βαλκανικός δορυφόρος της Ρωσίας". Ήταν χωρίς αμφιβολία μια τρομαχτική οπισθοδρόμηση προς την τυραννία η οποία δεν ήταν γραφτό να έχει μεγάλη διάρκεια ζωής.

Κοινωνική έκρηξη έγινε λοιπόν μόλις μαθεύτηκε η επικύρωση από το Σουλτάνο του "Βυζαντινού" Συντάγματος. Και το αγροτικό στοιχείο και οι αστοί των πόλεων, καθένας για τους δικούς του λόγους, ξεσηκώθηκαν επειδή και οι δύο έβλεπαν τις ελπίδες τους να σβύνουν, πως κάποτε η ορθολογική κοινωνική οργάνωση θα γινότανε πραγματικότητα.

Στην Κεφαλονιά επίσης μεγάλα μέρη του πληθυσμού, ολόκληρες περιοχές, είχαν μπλεχτεί στον παλιό αγώνα για επικράτηση και εξουσία δύο ισχυρών οικογενειών, των Άννινων και των Μεταξάδων που εκμεταλλεύθηκαν με κάθε τρόπο τα γεγονότα, αποβλέποντας σε ίδιο όφελος και έτσι επέτειναν και αυτοί την ανωμαλία.

Θα ήθελα να ξεχωρίσω από την πλήρη αναρχία και κοινωνική αναστάτωση, που επικρατούσε τότε στην Κεφαλονιά, την περίπτωση της εξέγερσης της Σκάλας, που απλώς αναφέρεται από τους ιστορικούς. Στο Συνέδριο του Οκτωβρίου για την Επτάνησο Πολιτεία και όχι απόψε, θα παρουσιάσω στοιχεία, από τα οποία θα φανεί ότι ο αγώνας εδώ δεν είχε σχέση με τις δύο προαναφερθείσες φατρίες, αλλά είχε πολιτικό και ιδεολογικό περιεχόμενο, θαυμαστή οργάνωση και πλήρη συμμετοχή των κατοίκων, που ήταν πραγματικά όπως λένε και σήμερα "ενωμένοι και αποφασισμένοι." Οι λεπτομέρειες όμως αυτές δεν έγιναν ποτέ γνωστές.

Τι ζητούσαν τότε να κάμουν; Θα διεκήρυσσαν και θα έδειχναν με τις πράξεις τους τι εκείνοι επιθυμούσαν. Δε λογάριασαν την υλική δύναμη των αντιπάλων τους γιατί ήταν αποφασισμένοι. Θα ανέβαιναν το δύσκολο ανηφόρι της τιμής, θα περιφρονούσαν τους ξένους "ανθύπατους" και τους ντόπιους ευγενείς και θα έδειχναν στους λοιπούς συμπατριώτες μας τον τρόπο που ήθελαν να διακυβερνώνται, έστω κι αν δεν θα μπορούσαν τελικά να νικήσουν. Τους παρακινούσε όμως η ελπίδα και η ψυχή τους.

Έχω τη γνώμη ότι η γεωγραφική θέση της Σκάλας σε σχέση με τα γεγονότα της εποχής είχε μία πρακτική αλλά και μία πνευματική σημασία. Η φυσική διαμόρφωση του εδάφους της δημιουργούσε ένα είδος τειχών, που καθιστούσε εύκολο τον έλεγχο για όποιον επιθυμούσε καλοπροαίρετα ή δόλια να εισέλθει στην περιοχή. Έτσι πίσω από τα φυσικά αυτά τείχη πραγματοποιήθηκαν συγκεκριμένα γεγονότα που έγιναν αντιληπτά από την τότε εξουσία

μόνο όταν φάνηκαν στο χωριό φλόγες και ακούστηκαν στην περιοχή οι πρώτοι πυροβολισμοί. Κατ' αυτή την έννοια, τα φυσικά τείχη της περιοχής έγιναν πνευματικά τείχη πίσω από τα οποία δημιουργήθηκε μία ιδιαίτερη, αυτόνομη πολιτική οντότητα. Δημιουργήθηκε ένα κοινωνικό ρήγμα του οποίου το βάθος και το πλάτος, από τη στιγμή που τα χέρια άδραξαν τα όπλα, δεν ήταν δυνατόν να προβλεφθεί, γιατί όπως ήδη αναπτύξαμε, οι ιδέες δεν πεθαίνουν.

Πώς βρέθηκαν όμως στα χέρια μου, τα νέα ονόματα της ιστορίας της Σκάλας, τα νέα ονόματα της ιστορίας μας;

Ερευνώντας τα χρόνια της Επτανήσου Πολιτείας, στα Αρχεία του Νομού Κεφαλληνίας, που αποτελούν τμήμα των Γενικών Αρχείων του Κράτους, με στόχο μία ανακοίνωση σε Επιστημονικό Συνέδριο που θα γίνει τον Οκτώβρη στο Αργοστόλι, βρήκα σε κάποιους Φακέλλους του 1800, μαζί με πολλά άλλα έγγραφα, τους προγόνους μας να περιμένουν τον ερευνητή που θα τους ανέσυρε στο φως. Και οι τύχη επεφύλαξε σε μένα αυτήν την τιμή.

Τι άνθρωποι ήταν αυτοί που τα ονόματά τους θα ακουστούν στο γνώριμο γι' αυτούς χώρο απόψε;

Λέω λοιπόν ότι οι εξεγερμένοι του 1800 ήταν άνθρωποι απλοί, παπάς πρωτοστατούσε και σ' εκείνους τους αγώνες, ζωσμένος τ' άρματα. Ήταν δουλευτάδες σε χτήματα κι αμπέλια, όπου γης και κλήματα ανήκαν στον ευγενή γαιοκτήμονα, άνθρωποι που μάζευαν τις ελιές και δεν είχαν λάδι ν' ανάψουν το καντήλι τους, όπως γράφει ο Βαλαωρίτης και που έδιναν στα πεινασμένα τέκνα τους, αυτούς τους μετέπειτα αγωνιστές του 1849, αντί ψωμί, φιλήματα, όπως έψαλε ο Κάλβος, ενώ στα χείλη των διπλανών τους λάμπανε χρυσά ποτήρια!

Τι ζητούσαν αυτοί οι μακρυνοί αγωνιστές του 1800;

Τι πιο απλό μπορεί να ήθελαν παρά μία ελεύθερη δημοκρατική κοινωνία, χωρίς κανενός είδους διακρίσεις, ξένη προς τη φεουδαλική μεσαιωνική καταπίεση, μια καταπίεση, που εκείνα τα χρόνια, είχαν μάθει πως είχε οριστικά πεθάνει; (Αυτός είναι και ο λόγος που στην αρχή της ομιλίας μου τους απεκάλεσα "νεοφώτιστους"!)

Παραδίδονται σήμερα στην αθανασία τα ονόματά τους.

"Παλληκαρά κι ομορφονιέ, γειά σου Καλέ, χαρά σου!

΄Ακου! νησιά, στεριές της γης, εμάθαν τ' όνομά σου. "

(Διον. Σολωμός)

1.- Παπά Λουρέντζος Ζαπάντης

2.- Ηλίας Φράγκος

3.- Νικολής Τραυλός

4.- Τα παιδιά του Νικολή Τραυλού

5.- Παναγής Σπαθής

6.- Τα αδέρφια του Παναγή Σπαθή

7.- Γιάννης Σπαθής

- 8.- Τα παιδιά του Παναγή Ζαπάντη

- 9.- Γεράσιμος Λάσκαρης

- 10.-Τα ανήψια του Γεράσιμου Λάσκαρη

- 11.-Αντώνης Σπηλιώτης

- 12.-Γεράσιμος Κουρκουμέλης

- 13.-Κωνσταντής Συριάτης

- 14.-Αποστόλης Άννινος

- 15.-Τα παιδιά του Αποστόλη Άννινου

- 16.-Νικολής Ζαπάντης

- 17.-Λινάρδος Ζαπάντης

- 18.-Ανδρέας Ζαπάντης

- 19.-Τα παιδιά του Ανδρέα Ζαπάντη

20.-Ανδρέας Γρουζής

21.-Ανδρέας Νοδάρης, ποτέ Αθανάση

22.-Σταμάτης Τζανίκος, ποτέ Αποστόλη

23.-Φραγκίσκος Παλαβιτσίνος

24.-Παναγής Φόρτος, ποτέ Θοδωρή

25.-Αναστάσης Κουρκουμέλης, ποτέ Ζήσιμου

26.-Γιάννης Ζαπάντης Μελέτης, ποτέ Δημήτρη

27.-Παύλος Κουρκουμέλης, ποτέ Διάκου

28.-Παναγής Κορκός του Γεράσιμου

29.-Αναστάσης Σπηλιώτης, ποτέ Παναγή

30.-Σπύρος Σπηλιώτης, ποτέ Αλέξανδρου

31.- Γιακουμής Μιχαλιτζιάνος

Μένουν στην Ιστορία. Αθάνατοι και η μνήμη τους αιωνία.

Ας έρθουμε τώρα στα γεγονότα του 1849.

Επιγραμματικά αναφέρω τρεις παράγοντες που οδήγησαν στα γεγονότα εκείνων των χρόνων. Πρώτος ήταν η λαχτάρα των πρωτεργατών αγωνιστών για πολιτική αποκατάσταση, για ένωση δηλαδή με τη μητέρα πατρίδα και μέσα από αυτή την ένωση πίστευαν ότι θα λύνονταν τα πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα που ταλαιπωρούσαν το λαό. Δεν έχει κανείς παρά να σκεφτεί τα γεγονότα του Σταυρού (14.9.1848) για να αναλογισθεί τα συναισθήματα που έτρεφαν οι κάτοικοι αυτού του τόπου προς τους ξένους κυριάρχους.

Χαρακτηριστικό σημείο, δηλωτικό των σκοπών των εξεγερμένων της Σκάλας του 1849 ως προς την πολιτική τους αποκατάσταση μέσω της Ένωσης, αποτελεί και το γεγονός, ότι όταν οι ένοπλοι, με επικεφαλής το Θοδωρή Βλάχο ξεκίνησαν την πορεία τους προς τα Σίσινα, με τελικό προορισμό τους το Αργοστόλι, είχαν σημαιοφόρο με την Ελληνική σημαία τον αναγνώστη Ευστάθιο Ζαπάντη, που αργότερα εκτελέστηκε.

Δεύτερος παράγοντας ήταν το απολυταρχικό σύστημα διακυβερνήσεως. Αυτό το σύστημα δεν ήταν δυνατό να το δέχεται αγόγγυστα ο λαός που ζητούσε να παίξει αποφασιστικό ρόλο σε θέματα που αφορούσαν τις τύχες του.

Τέλος τρίτος παράγοντας ήταν η άθλια οικονομική κατάσταση των αγροτών, οι οποίοι ως συνήθως, ήταν πνιγμένοι στα χρέη και οι οποίοι είχαν συνδέσει την εθνική απελευθέρωση με την απελευθέρωσή τους από τον κλοιό των γεωκτημόνων. Είχαν δηλαδή το όνειρο και την ελπίδα ότι θα ζούσαν χωρίς να χρωστάνε σε μία ελεύθερη και κοινωνικά δικαιότερη πατρίδα.

Όπως και να έχουν όμως τα πράγματα, οι αγνοί πατριώτες, που και σ' αυτή τη χρονική στιγμή, πήραν τα όπλα, τη Λευτεριά είχαν στο νου τους, που θα οδηγούσε σε όλα τα

υπόλοιπα. Ζητούσαν να είναι εκείνοι, που θα κανόνιζαν τις τύχες τους μέσα από νόμους, τους οποίους ελεύθεροι θα δημιουργούσαν στην αγκαλιά της πατρίδας. Και γνώριζαν καλά ότι τη Λευτεριά τους θα την παίρνανε με τα δικά τους χέρια, μοναχοί, όπως λέει κι ο ποιητής.

Μήπως όμως είχαν στην ψυχή τους την έννοια της πατρίδας σαν παραδεισένιο και ευτυχισμένο τόπο;

(Μιλάει ο Κρητικός του Διον. Σολωμού):

Κ' έβλεπα τ' άστρο τ' ουρανού μεσουρανής να λάμπει,

Και του γελούσαν τα βουνά, τα πέλαγα κι οι κάμποι.

Κ' ετάραζε τα σπλάχνα μου ελευθερίας ελπίδα,

Κ' εφώναζα - Ω θεϊκιά, κι όλη αίματα Πατρίδα!

Κι' άπλωνα, κλαίοντας, κατ' αυτή τα χέρια με καμάρι.

Καλή 'ν' η μαύρη πέτρα της και το ξερό χορτάρι.

Θαυμάστε ακόμα κάτι για τη Λευτεριά από τη δίκη του Θεωρή Βλάχου που "παραινούσεν όλους εκείνους οι οποίοι είναι χριστιανοί και πιστεύουν εις την Αγίαν Τριάδα να ενωθούν ομού δια τούτον τον πόλεμον υπέρ ελευθερίας και όποιος δεν θέλει κάμει τούτο, δεν πρέπει να παραπονεθεί, εάν μέλει, να υποφέρει τι κακόν." Αρετήν και τόλμην" ήθελε λοιπόν η ελευθερία και φαίνεται ότι το γνώριζε αυτό πολύ καλά ο Θεωρής ο Βλάχος, όταν άφηνε την τελευταία πνοή του στην αγχόνη.

Και τώρα ας ακουστούν με ευλάβεια τα ονόματα των αγωνιστών που χάρη στη δική τους θυσία μπορούμε σήμερα να μιλάμε για Ελευθερία, για Πατρίδα και για ιδανικά. Από τους 24 που εκτελέστηκαν ή απαγχονίστηκαν οι 22 ήταν από την περιοχή του Δήμου Ελειού - Πρόννων και δύο από τα Τρωγιανάτα.

Από τη Σκάλα:

Ιερομόναχος Γρηγόριος Ζαπάντης Νοδάρος, ή Παπά Ληστής

Αναγνώστης Ευστάθιος Ζαπάντης

Σπυρίδων Γρουζής

Γεράσιμος Ζαπάντης

Γεράσιμος Πούλος

Παναγής Σπηλιώτης Καραμίτης

Ματθαίος Στέλλος Τσαγκάρης

Νικολέτος Στέλλος Τσαγκάρης

Ζαφείρης Τραυλός

Ανδρέας Φόρτος

Βασίλειος Ζερβός.

Από τα Σπήλια:

Θοδωρής Βλάχος

Από τα Θηράμονα:

Νικόλαος Αλεξάτος

Νικόλαος Λουκίσας

Από το Αράκλι:

Παναγής Βαντώρος

Από τα Χιονάτα:

Σπύρος Βλάχος

Από το Βαλεριάνο:

Μιχαήλ Κουτροκόης Πιεράτος

Χαράλαμπος Φωκάς

Από τις Βάλτες:

Αναστάσιος Δρακάτος

Χαράλαμπος Δρακάτος

Από τα Καμπιτσάτα:

Μάρκος Καμπίτσης Μαρκάτος

Από τ' Αργίνια:

Παναγής Σιλιβέρδης

Οι δύο νεκροί των Τρωγιανάτων ήταν ο προεστός Σπύρος Θεοτοκάτος και ο Σωτήριος Βασιλάτος.

Ας είναι όλων η μνήμη αιωνία.

Τελειώνοντας θα επιθυμούσα να σας γνωρίσω πώς οδηγήθηκα σε μία παράλληλη θεώρηση των δύο εξεγέρσεων, του 1800 και του 1849 και τι προέκυψε από αυτό τον έλεγχο.

Αφού βρήκα τα ονόματα των πρωταγωνιστών και μελέτησα μέσα από αναφορές και όσα άλλα επίσημα έγγραφα της εποχής μπόρεσα να εντοπίσω, τα όσα συγκλονιστικά γινήκανε

πριν από διακόσια ακριβώς χρόνια στη Σκάλα, σκέφτηκα ότι η χρονική απόσταση ανάμεσα στις δύο εξεγέρσεις, με τους διαφορετικούς, έστω και φαινομενικά σε κάθε περίπτωση αντιπάλους, ήταν τέτοια ώστε οι νέοι της πρώτης να ήταν γέροι ή να είχαν πεθάνει ύστερα από 49 χρόνια.

Ο νους μου όμως και η διαίσθηση, μου έλεγαν ότι αυτοί οι γέροι, που αν ζούσαν θα ήταν κάποιοι σαν τον Φωτεινό του Βαλαωρίτη, δεν ήταν δυνατόν παρά να είχαν μεταδώσει στα παιδιά τους τη φλόγα της ψυχής τους για τα ιδανικά που πιο πάνω αναφέραμε, έτσι που κι αν εκείνοι θα είχαν αποχωρήσει από τη ζωή, έχοντας διαβεί τον Αχέροντα και μένοντας πια "άφοβοι, άλυποι, δίχως όνειρα", όπως θαυμαστά έχει εκφραστεί για τους νεκρούς ο Κάλβος, ζωντανή θα παρέμενε μέσα στις φλέβες των παιδιών και εγγονών τους, κυλώντας μαζί με το αίμα τους, η αγάπη τους για Αρετή και Ελευθερία. Και αυτή η αρχαία ιδέα της Αρετής, τους είχε μείνει μοναδικός πνευματικός πλούτος, που παραδιδόταν από γενιά σε γενιά.

Οι αγωνιστές του 1800 ήταν οι πατέρες και οι παπούδες των αγωνιστών του 1849. Ήταν αυτοί που ξεχώρισαν. Μερικοί θα περιγραφούν παρακάτω. Ήταν οι διακεκριμένοι άντρες που σηκώθηκαν πάνω απ' την επιφάνεια της θάλασσας και έγνεψαν με το ελεύθερο, σκληρό και ροζιασμένο χέρι τους προς την Ιστορία, κρατώντας το όπλο με το άλλο. Όλοι όμως ήταν άνθρωποι ελεύθεροι, δηλαδή άνδρειοι, γιατί δεν φοβήθηκαν το θάνατο. Γιατί η ομορφιά και τα μεγάλα έργα, δεν πλάθονται μονάχα με ιδέες, αλλά από ανθρώπους που σε κάθε περίπτωση τις ενσαρκώνουν.

Εψαξα λοιπόν στα 1849 σε νεκρούς, εξορίστους και βασανισμένους και μπόρεσα να εντοπίσω και να θεμελιώσω όσα η διαίσθηση και ο νους μου μου υπαγόρευαν, για σχέσεις συγγενικές ανάμεσα στους πρωτεργάτες της εξέγερσης του Αυγούστου του 1800 και στους τιμημένους ήρωες του Αυγούστου του 1849. Ιδού το αποτέλεσμα. (Ας σημειωθεί ότι η έρευνα γύρω από αυτό το θέμα βρίσκεται σε εξέλιξη και τα στοιχεία που θα αναφερθούν είναι όσα μέχρι σήμερα έχουν βρεθεί).

Παπά Λουρέντζος Ζαπάντης

Ήταν γιος του παπά Βασίλη Ζαπάντη και αδελφός του Νικολή και του Λινάρδου οι οποίοι συμμετείχαν επίσης στα γεγονότα. Ο παπά Λουρέντζος Ζαπάντης παρουσιάζεται σε έγγραφο να μιλάει σε απεσταλμένο της εξουσίας από το Αργοστόλι, σαν εκπρόσωπος του χωριού, έχοντας στη μέση του πιστόλα και δίπλα του το σεκρετάριο Αποστόλη Άννινο. Ο γιος του πρωτεργάτη του αγώνα παπά Λουρέντζου, επίσης παπάς Παναγής Ζαπάντης

εξορίστηκε από τους Άγγλους για δράση εναντίον τους.

Νικολής και Λινάρδος Ζαπάντης

Ήταν αδέρφια του παπά Λουρέντζου. Όλη η οικογένεια παρούσα στην εξέγερση.

Ανδρέας Ζαπάντης

Είναι σίγουρο από αναφορές ότι ο Ανδρέας Ζαπάντης μαζί με τα παιδιά του συμμετείχε στην εξέγερση του 1800. Με μεγάλη πιθανότητα ο Ζαπάντης Ανδρέας του Γερασίμου που καταδικάστηκε σε 14 χρόνια ειρκτή, για τα γεγονότα του 1849 και ήταν τότε 19 ετών, να ήταν εγγονός του.

Ανδρέας Γρουζής

Ήταν "κάπος", επικεφαλής των ενόπλων του χωριού και υπεύθυνος για τη φύλαξη της περιοχής.

Αποστόλης Άννινος

Αυτός ο ίδιος ήταν Σεκρετάριος δηλαδή Γραμματέας του χωριού και ο γιος του επισκευαστής των όπλων των εξεγερμένων.

Παναγής Φόρτος , ποτέ Θοδωρή

Ο εγγονός του Παναγή Φόρτου, Ανδρέας, γιος του Θοδωρή Φόρτου, κρεμάστηκε από τους

Αγγλους στον Αμπελά στις 3 Οκτωβρίου 1849.

Παναγής Κορκός του Γεράσιμου

Ο γιος του, Κορκός Γεράσιμος του Παναγή, ετών 48, καταδικάστηκε σε 10 χρόνια φυλακή για τα γεγονότα του 1849. Και άλλος (πιθανότατα) γιος του, ο Σπύρος μαστιγώθηκε στα γεγονότα του 1849.

Αναστάσης Σπηλιώτης, ποτέ Παναγή

Ίσως ήταν γιος του ο Παναγής Σπηλιώτης Καραμίτης, από το Ρατζακλί, που κρεμάστηκε από τους Άγγλους στη Σκάλα για συμμετοχή στη στάση του 1849. Υπάρχει και διερευνάται επίσης η περίπτωση στενού συγγενικού δεσμού του Σπηλιώτη Παναγή του Θεωρή, 48 ετών, που καταδικάστηκε σε ισόβια για τα γεγονότα του 1849.

Στα γεγονότα του 1800, όπως και στα γεγονότα του 1849 η θυσία και ο αγώνας είχαν υψηλό ιδεολογικό περιεχόμενο. Ακούστηκε ποιές ήταν οι ιδέες των αγωνιστών, οι οποίες τους οδήγησαν στο ξεκίνημα κάθε φορά του αγώνα. Αναφερθήκαμε στους αγωνιστές προγόνους μας και κάμαμε θελητά ή και άθελά μας κάποιες σκέψεις που τονίζουν τη συνέχεια, βιολογική και πνευματική, μέχρι σήμερα.

Και στις δύο αυτές περιπτώσεις των εξεγέρσεων του 1800 και του 1849, αλλά και σε κάθε άλλη περίπτωση που το χέρι του πολίτη απλώνεται για να πιάσει το όπλο, αποφασίζοντας την ίδια στιγμή να ζυγιάσει τη ζωή του από τη μία μεριά με την απόκτηση Ελευθερίας, Δικαιοσύνης και ανθρώπινης αξιοπρέπειας από την άλλη, φαίνεται καθαρά πώς ο αγώνας καθαγιάζεται και πώς η ελευθερία καταχτιέται.

Τιμήσαμε και φέτος για μία ακόμα φορά τις ρίζες μας. Οι πρόγονοι, μακριά πια από τον πόνο, τον αγώνα και το μαρτύριο, χαμογελούν τώρα με το δικό τους τρόπο, αναπαυμένοι στην αιωνιότητα, αφού φθάνουν μέχρις εκείνους, οι δικές μας σπονδές. Οι σπονδές του νου, της ψυχής και των λόγων μας. Και λαβαίνουν το μήνυμα από αυτόν εδώ το χώρο, ότι οι αγώνες τους δεν ήταν μάταιοι κι αν τα λόγια που λέμε, η μνήμη μας η ασθενική θα τα

Ξεχάσει, το έργο το δικό τους, του Αυγούστου του 1800 και του Αυγούστου του 1849, εδώ στη Σκάλα, γραμμένο στις φωτεινές σελίδες της Ιστορίας, δεν θα σβυστεί ποτέ.

Εικόνες: 1875. Πρωτότυπη ελαιογραφία υπό ιερέως Σπυρίδωνος Μακρή. Το συγκεκριμένο είναι αντίγραφο. «Οι Αρχηγοί της εν Κεφαλληνία συγκροτιθίσης επαναστάσεως επί Αγγλοπροστασίας εν έτη 1849» (ορθογραφία ως έχει). Ιδιωτική Συλλογή.Ά